

Fecr Yayınları: 784

**GAZNELİLERİN DURAKLAMA
DÖNEMİ ve YIKILIŞI (1040-1186)**

Kemal DEMİR

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör
Prof. Dr. Hanefi PALABIYIK

Kapak
Yusuf İŞİKGÜL

Mizanpaj
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-6602-38-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

**GAZNELİLERİN DURAKLAMA
DÖNEMİ ve YIKILIŞI
(1040-1186)**

Kemal DEMİR

Ankara 2023

Kemal DEMİR

1996 yılında İstanbul'un Ümraniye ilçesinde doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2019 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. 2023 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Çağ Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını bitirdi. Aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir.

İngilizce ve Farsça bilen yazarın bugüne kadar "Gazneli Sultanlarının Ölüm Sebepleri", "Gaznelilerde Casusluk Faaliyetleri" ve "Velid b. Abdülmelik Dönemi İmar Faaliyetleri" adında kaleme aldığı üç makalesi bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR LİSTESİ	9
GİRİŞ	11
Araştırmanın Amacı ve Önemi	11
Araştırmanın Kapsamı ve Metodu	13
Kaynaklar ve Tetkik Eserler	13

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHT KAVGALARI ve GAZNELİ DEVLETİ'NİN TEKRAR GÜÇLENME ÇABALARI

Dandanakan Mağlubiyetinden Sultan Mes'ûd'un Ölümüne Kadar Meydana Gelen Olaylar	26
Sultan Mes'ûd b. Mahmûd'un Öldürülmesi	37
MUHAMMED B. MES'ÛD'UN İKİNCİ SALTANATI (432/1041)	40
MEVDÛD B. MES'ÛD'UN SALTANATI (432-440/1041-1048)	45
Selçuklularla Mücadeleler	46
Tuğrul Bey'in Zapt Ettiği Gazneli Toprakları	47
Sultan Mevdûd'un Çağrı Bey ve Musa Yabgu'yla Mücadelesi	51
Hindistan Seferleri.....	60
İç Siyasette Meydana Gelen Bazı Olaylar	64
Selçuklulara Karşı Bir İttifak Girişimi ve Sultan Mevdûd'un Ölümü	70
II. MES'ÛD B. MEVDÛD'UN SALTANATI (440/1049)	72
ALİ B. MES'ÛD'UN SALTANATI (440/1049)	75
ABDÛRREŞİD B. MAHMÛD'UN SALTANATI (440-443/1049-1052) ..	77
Selçuklularla Mücadeleler	78
Hindistan'da Meydana Gelen Bazı Olaylar	81
Tuğrul Bozan'ın Gazne'yi Ele Geçirip Sultan Abdürreşid'i Katletmesi.....	82

FERRUHZÂD B. MES'ÛD'UN SALTANATI (443-451/1052-1059)	88
Selçuklularla İlişkiler.....	89
Ferruhzâd'ın Ölümü	92

İKİNCİ BÖLÜM

BARIŞ DÖNEMİ ve İSTİKRARIN KORUNMASI

İBRÂHİM B. MES'ÛD'UN SALTANATI (451-492/1059-1099)	95
Selçuklularla İlişkiler.....	97
Hindistan Seferleri.....	110
Gurlularla İlişkiler	115
III. MES'ÛD B. İBRÂHİM'İN SALTANATI (492-508/1099-1115)....	117
Gurlularla İlişkiler	118
Selçuklularla İlişkiler.....	119
Hindistan Seferleri.....	121

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VASALLIK DÖNEMİ ve YIKILIŞ

ŞİRZÂD B. MES'ÛD'UN SALTANATI (508-509/1115-1116).....	125
ARSLANŞÂH B. MES'ÛD'UN SALTANATI (509-512/1116-1118)...	127
BEHRÂMŞÂH B. MES'ÛD'UN SALTANATI (512-552/1118-1157)..	139
Hindistan Seferleri.....	140
Selçuklu Tâbiyetinden Ayrılma Teşebbüsü.....	144
Gurlularla Mücadele ve Behrâmşâh'ın Gazne'den Kaçması.....	151
Behrâmşâh'ın Ölümü.....	170
HÜSREVŞÂH B. BEHRÂMŞÂH'IN SALTANATI (552-556/1157-1161).....	171
Gurlular ve Oğuzlarla Mücadeleler	172
Hüsrevşâh'ın Ölümü.....	173
HÜSREV MELİK B. HÜSREVŞÂH'IN SALTANATI (556-582/ 1161-1186).....	176
Hindistan Seferleri.....	177
Oğuzlarla Mücadeleler	178
Gurlularla Mücadeleler.....	178
Hüsrev Melik'in Ölümü	183
ABBÂSÎLERLE İLİŞKİLER	184
SULTANLARIN LAKAP VE UNVANLARI.....	187
SONUÇ	191
KAYNAKÇA.....	197
EKLER	211

ÖN SÖZ

Literatürümüzde Gaznelilere yönelik çalışmalar son yıllarda artmasına rağmen hâlâ birçok açıdan eksiktir. Yapılan çalışmalar umut verici olsa da bunların büyük birçoğunluğu I. Mes'ûd ve öncesiyle ilgilidir. Gaznelilerin geç dönemlerine dair literatürümüzde büyük bir boşluk bulunmaktadır. I. Mes'ûd'un ardıllarına dair yazılan birkaç makale hem detaylı değil hem de dağınık haldedir. Yapılan bu çalışma Gaznelilerin Dandanakan Savaşı'ndan sonraki siyasî hayatına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sultan I. Mes'ûd'un Dandanakan mağlubiyetinden Ferrûh-zâd'ın ölümüne kadar meydana gelen iç ve dış siyasî olaylar ele alınmıştır.

İkinci bölüm Sultan İbrâhim'in tahta geçişi ve Selçuklularla yapılan sulhla başlamakta, III. Mes'ûd'un ölümüyle sona ermektedir. Bu bölümde Gaznelilerin mevcut topraklarını koruma politikası üzerine yoğunlaşmıştır.

Üçüncü bölümde öncelikle III. Mes'ûd'un oğulları Şîrzâd ve Arslanşâh daha sonra Arslanşâh ve Behrâmşâh arasında meydana gelen taht mücadeleleri ve Gaznelilerin Selçuklu tâbiyetine girişi incelenmiş, ardından Gazneli Devleti'nin yıkılış süreci ele alınmıştır. Bölümün sonunda Gazneli Devleti'nin Abbâsî Halifeliğiyle münasebetleri ve sultanların lakapları üzerinde durulmuştur.

Bu eser 2023 yılında savunmuş olduğum "Gazneli Mes'ûd Sonrası Gaznelilerin Siyasî Tarihi (1040-1186)" adlı yüksek

lisans tezimin gözden geçirilip düzenlenmiş halidir. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında fikirlerime her zaman değer veren ve dinleyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Güzel'e teşekkürü borç bilirim. Gazneli tarihi hususunda sorularıma dönüş sağlayan, görüşlerini esirgemeyen ve bazı kaynakları temin eden Prof. Dr. M. Hanefi Palabıyık'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışma boyunca bazı eserlere ulaşmamı sağlayan Aydın Kurt ve Sena Saraç'a, görüş ve yardımlarını esirgemeyen değerli dostlarım Eren Ateş, Yusuf Ziya Karaoğlu ve Ahmet Barış Tümçüç'e teşekkür ederim. Süreç boyunca maddi manevi yanımda olan annem Rukiye Demir, babam Mehmet Demir ve nişanlım Gül Özka-ya'ya teşekkür ederim.

KEMAL DEMİR
İstanbul 2023

KISALTMALAR LİSTESİ

b.	: bin
C.	: Cilt
Çev.	: Çevirmen
d.n.	: Dipnot
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklo-pedisi
DGBİT	: Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi
DTCFD	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
Eİ ²	: Encyclopaedia of Islam Second Edition
Eİr	: Encyclopaedia Iranica
GDT	: Gazneliler Devleti Tarihi
Haz.	: Hazırlayan
İA	: Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
İng	: İngilizce tercüme
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MSGSÜ	: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Neşr.	: Neşreden
NEÜ	: Necmettin Erbakan Üniversitesi
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfalar
t.y.	: Tarih yok
TAE	: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Tr.	: Türkçe tercüme
Trans.	: Translator
Tsh.	: Tashih eden
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Vol.	: Volume